[illegible] 4 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ԹԻՒ 855

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պուլկարիո համար
տարեկան 12 ֆր.
վեցամսեայ 7 "
Արտասահմանի համար տարեկան 15 ֆր.
վեցամսեայ 8 "
Ամերիկայի համար տարեկան 3 տլ.
վեցամսեայ 1.50 "

Ծանուցման տողը առաջին երեսին համար 40 սանթիմ իսկ վերջին երեսին համար 20 սանթիմ է. Երեքէն աւելի անգամներու համար 20 0/0 զեղչ կըլլայ:

Կառնեայի համար ձեռքէ 10 սանթիմ է

ՇԱՐԺՈՒՄ

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԵՒ ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐԸ

Отговорникъ: СТЕПАНЪ КАНАРЯНЪ

[illegible] եւ դրամ [illegible]

Редакция на вѣстникъ "Шаржумъ", Варна

Redaction du journa[l] „Charjoum" Varna (Bulgarie)

Պուլկարիոյ համար ձեռքէ 15 ՍԱՆԹԻՄ

Արտասահմանի համար ձեռքէ 20 ՍԱՆԹԻՄ

Գրութիւնք ետ չեն տրուիր

«ՇԱՐԺՈՒՄ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴ ԳՐՈՒՈՂԸ ԲԱԺՆԵԳԻՆԸ ՊԷՏՔ Է ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԷ

«ՅԱՌ ՅԵՐԻ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ»

Արդէն այս անունով բը բրոշիւրը յանձնված է տպագրութեան.

Բրոշիւրի նպատակն է, առանց խծբծանքի Դաշնակցութիւնը մէջ տեղ դնել իր իսկութեամբը և միեւնոյն ժամանակ փաստել թէ՝ իմ պայքարը սկսված է շատ հին ժամանակից և վերջերս միայն սուր կերպարանք ընդունեց. Բնական է որ բրոշիւրի մէջ փաստող դոկումանները մեծ տեղ պիտի գրաւեն.

Բրոշիւրի գինը տպագրութենից վերջ 3 ֆրանկ է լինելու, իսկ բաժանորդ գրվողի համար 2.50 ֆր.

Դիմել «Շարժում»ի Խմբագրութեան

Café Promenade Vienne

Այս շքեղ քաֆէն կը գտնուի Վիէննա Ֆրանց Ժոզէֆ քարափին վրայ. կը ստանայ զանազան հայերէն թերթեր. Ու հասարակ բոլոր հայ կամ արեւելքցի վաճառականները այս տեղ կը յաճախեն. Ուստի օտար երկիրներէ եկող հայերը կը հրաւիրուին դիմել հոս, ուր պիտի գտնեն իրենց յարմար դիւրութիւններ և անհրաժեշտ տեղեկութիւնները.

ՄԵՐ ՉԸ ՎՃԱՐՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Խմբագրութիւնս պատուիրեալ նամակներով յիշեցուցած է տասնեակ բաժանորդներու տարիներով ունեցած պարտքերնին և խնդրած է որ փութան մաքրել իրենց հաշիւը. Սակայն շատերէն պատասխանը չստացանք. Պէտք է գիտնալ որ տարիներով թերթի պարտք ունենալը ամօթ է և մենք երբեք տրամադիր չենք ձրի թերթ ուղարկել բաժանորդներուն.

ԱՒԵԼԻ ԼԱՒ Է ՈՒՇ, ՔԱՆ ԵՐԲԵՔ

Փարիզ հասնելէս ի վեր սրտի գոհունակութեամբ կարդացի քանի մը թերթերու մէջ՝ թէ՛ անհատներու և թէ խմբագիրներու կողմանէ հրապարակաւ գրուած և թէ՛ առանձին ինձ հասած բազմաթիւ նամակներ,— որոնցմով կուսակցութեանց մէջ միութիւն կամ համերաշխութիւն յառաջացնելու համար՝ ազնիւ ընկերներ և բարեկամներ ինծի թելադրութիւններ կընեն և ցանկութիւններով յոյսեր կը տածեն իմ վըրայ՝ այդ մասին.

Որքան ալ թէ շատ կանուխէն պարտականութիւն զգացի, անմիջապէս իւրաքանչիւրին առանձին առանձին պատասխանելով՝ արձագանք և գոհացում տալ իրենց փափագանաց, և սակայն յիշելով անցեալին մէջ եղած հապճեպ միութեանց անօգտակարութիւնը, ես ինծի թոյլ տուի քիչ մը եւս համբերելու և սպասելու, ըսելով, «աւելի լաւ է ուշ քան երբեք»։

Ընդունուած իրողութիւն և ճշմարտութիւն մըն է, որ քաղաքական կուսակցութիւնները ազգի մը կամ ժողովրդի մը յառաջդիմութեան ազդակներն են եղած. բայց տխուր իրականութիւնն այն է, որ այժմ մեր մէջ՝ կուսակցական անուան տակ եղած պայքարը աւելի եսական, թշնամական եղած է, քան թէ գաղափարական և. դժբաղդաբար, կուսակցականները, քիչ բացառութեամբ, կուսակցամոլներ դառնալով՝ գործը հետզհետէ ծայրահեղութեան և դատապարտելի եղբայրասպանութեան աստիճանին հասցուցած են։

Չեմ կարող հաւատալ, թէ ըլլայ մէկը, որ բռնակալի լծի ծանրութիւնը քիչ թէ շատ զգացած լինի ու միութեան կամ համերաշխութեան օգուտը ժխտէ։

Չըսեմ ամէնը, այլ շատերը կըսպասեն այս կենսական հարցին յաջող ելք մը տրուելուն, սակայն պէտք է գիտնալ, որ գործը այն ժամանակ դիւրացած և համարեայ թէ վերջացած կը լինի, երբ իւրաքանչիւրս իր կարգին կաշխատի, գործնական նախնական քայլերը առնել.— այսինքն՝ ամէն մէկը իր պատկանած կուսակցութեանը, գտնուած շրջանակին կամ միջավայրին մէջ՝ կը ջանայ մարել արդէն արծարծուած թշնամական, վրէժխնդրական ու եսական կիրքերը, վերջ տալով քինախնդրութեան ու բամբասանքին.

Ամէնքս ալ անյիշաչար լինելով՝ պէտք է աշխատինք անբիծ ու մաքուր սրտով մօտենալ իրարու և եղբայրական ձեռք երկնցունել փոխադարձ.

Իսկ վերջնոյն քայլը, պաշտօնական ձեւակերպութիւնները կը մնայ կուսակցութեանց վարիչ մարմիններուն, որոնք՝ կարծեմ այլեւս զգացած ու համոզուած պէտք է լինին, թէ ժամանակը չէ յանցանքը մէկը միւսին վրայ ձգելու և հին հաշիւներ մաքրելու. այլ անհրաժեշտ է ժողովրդի ձայնը և անոր արդարացի պահանջները լսելու, քանի որ հասած ենք այնպիսի ժամանակի մը՝ որ խիստ վճռական է։ Մենք պէտք է որ մեր թշնամիներուն դիմագրաւելու և Գործի պահանջին բաւարարութիւն տալու չափ ոյժ և միջոցներ ունենանք։

Մէկ տեղ ցարիզմը իր սուր ճանկերը խրած է մեր սրտին մէջ և մեր վրայ է արձակած իւր սև հարիւրակները, կոզակները և անգիտակից թաթարները. Միւս տեղ հայ արեան ծարաւի Սուլթանն է, որ անպատիժ կը ծածանեցնէ իր հայաջինջ դրօշը մեր վրայ՝ բաց թողնելով իր զօրքերը, բաշիբոզուքները, համիտիէները, քիւրդերը, չէրքէզները և բոլոր խաւարային ոյժերը...

Արդ քիչ թէ շատ իւր մէջ յեղափոխական զգացում կրող մարդը, աչքի առաջ ունենալով հայրենիքի այս սրտաճմլիկ ու աղեխարշ վիճակը և մօտէն գիտակից ու ցաւակից լինելով անոր անտանելի վշտերուն, չէ կարող անտարբեր մնալ, մանաւանդ այսպիսի ժամանակ մը, երբ ոչ ոք գիտէ թէ վաղը քաղաքական կացութիւնը ինչ խառնափնթոր վիճակ կըստանայ և ինչ անսպասելի պատահարներ ու պատեհութիւններ կը ծագին ու կրնան ծագիլ, որոնցմէ պէտք է գիտնանք օգտուիլ. Եւ երբ մահամերձ բռնաւորին օրինական ու ապօրինի ժառանգորդներն ու անոնց պաշտպան կողմնակիցներն իսկ արդէն սկսած են իրենց գլխի ճարը նայիլ և միջոցներ խորհիլ, որպէսզի վաղը ոտքի տակ չերթան, հապա՝ մե՞նք որչափ աւելի պէտք ունինք խորհելու և արթուն գտնուելու, մե՞նք, որ թէ՛ աշխարհագրական դիրքերով, թէ զիրար հալածող կազմակերպութիւններով ու ուղղութիւններով և թէ նիւթական ու բարոյական տկար ոյժերով բաժանուած ու ցրուած կը գտնուինք, անհաւասար ոյժերու դէմ.

Վաղուայ ծագելիք խառնաշփոթութեանց մէջ մեր գոյութեան սպառնացող աղէտ վտանգը, որ կարող է լինել աւելի վատ քան զառաջինը, և որոյ մասին միածելն իսկ մարդուս սոսկում կազդէ, աչքի առաջ ունենալով, պարտք կզգամ դիմում ընել հայ ժողովրդեան, միահամուռ Յեղափոխական Գործին փարելու և խնդրել կուսակցութեանց վարիչ մարմիններէն, որպէսզի մեր ցրուած ոյժերը ընդհանուր թշնամւոյն դէմ համերաշխելու կամ միացնելու գաղափարին զարկ տան և աշխատին իրականացնել այդ.

Եւ որպէսզի այդ ցանկալի գաղափարը օր առաջ մարմին ստանայ, կրկին ու կրկին կը խնդրեմ, որ հայ յեղափոխական կուսակցութեանց վարիչ մարմին-

ները միջոցներ ձեռք առնեն կազմելու Հայ Յեղափոխական Գօնգրէս մը, որուն մասնակցին անխտիր հայ ժողովրդեան մէջ գործող բոլոր կուսակցութեանց ներկայացուցիչները։

«ՀՆՉԱԿ» ՄՈՒՐԱՏ

ՍՊԱՍԱԾԻՑ ԱՒԵԼԻ ՍՏՈՐ

Ֆիլիպէի չէֆերը սպասածից աւելի ստոր են եղել. ստոր այնքան, որքա՜ն կարող են լինել մակաբոյծները։

Դաւաճանութիւնը պատրաստելուց յետոյ՝ այդ մակաբոյծները միջոցներ են ձեռք առել բուլգար թերթերի մէջ սուտ ու մուտ զրպարտութիւններ տարածելու ի նպաստ իրենց հասարակական կարծիք ստեղծելու համար։ Զրպարտութիւններով տեղական մի երկու մակեդոնական գործիչների համոզել են ի նպաստ իրենց և ի վնաս ինձ գործել տեղական ոստիկանապետի առջեւ, որպէսզի տեղական ոստիկանութեան և հասարակութեան փաստեն թէ Ֆիլիպէում ինձ համակրող հայ չը կայ։ Նախ սկսել են սարսափ տարածել հայ հասարակութեան մէջ որ ինձ չայցելեն, երկրորդ օթէլի շուրջը իբր թէ տերորիստ լրտեսներ են դրել եկողներին վախ ազդելու համար։ Միջոցներ են ձեռք առել որ ոստիկանութիւնը անմիջապէս ինձ այստեղից հեռացնէ, որպէսզի հայ հասարակութիւնը հնարաւորութիւն չունենայ ինձ հետ տեսնվելու, որովհետեւ այստեղ երկար մնալով և այցելուներ ընդունելով ամէն բան կը պարզւէր, ինչպէս հետզհետէ պարզվում է... Այնպէս որ եթէ պարոններին յաջողվէր, այստեղի ոստիկանութիւնը դէպքը պատահած երկրորդ օրը՝ կամ երրորդ օրը ինձ պէտք էր այստեղից հեռացնէր վիրաւոր գլուխով... բայց դաշնակցական չէֆերը ինչպէս ասացի ամէն ստորնութեան դիմել են ինձ չեզոքացնելու համար, բայց բարեբախտաբար չը յաջողվեցին։

Հիմայ էլ ուզում են համոզել որ մեռցնել չէին ուզեցել։ Մարդիկը միայն ծեծել, անպատւել են ուզել. և այն էլ հինգ հոգով, գաղտագողի ետեւից յարձակվելով և միայն գլխիս հարուածներ ուղղելով։

Աչ, ստորներ, Պուազի բժիշկ Եազմաճեանի թելադրութեամբ միայն գլխիս են զարկել, որպէսզի յետոյ յայտարարեն.—«մենք տեղեկութիւն չունինք, ժողովրդին զաւակները կատղած ծեծեր են, և Վարդօն ալ չը դիմացաւ և մեռաւ»։ Մարդիկը վախցել են որ ընդհանուր ժողովում գործերը վատ պէտք է լինեն և պարզապէս ծեծի պատրուակի տակ ուզեցել են մէջտեղից վերցնել ինձ. ուրիշ ոչ ինչ։ Առանց ոևէ իրաւունք և որոշում ունենալու ինձ պատժելու և վախնալով որ իրենք պէտք է պատժվեն ժամանակին, պարզապէս ոճիր են ուզեցել գործել։

Ո՞ւր մնաց Անդրանիկի ոճրագործութիւնների դէմ բողոքելը... Հետաքրքիր էր հերոսի կարծիքը իմանալ այս բոլոր տեսակի ստորնութիւններով շաղախված և Ֆիլիպէի դաշնակցական չէֆերի ձեռքով կատարված ոճիրի մասին։ «Դնեւնիկ» բուլգար թերթը իր անցեալ օրվան համարում յայտարարեց որ՝ Անդրանիկը գաղտնի կերպով Սօֆիա է եկել հայ յեղափոխական զանազան ֆրակցիաները միացնելու նպատակով. ուրեմն Անդրանիկը ոճիրը կատարված օրում Սօֆիա է եղել... արդեօ՞ք իր զզւանքը յայտնեց ոճրագործներին... շատ հետաքրքիր էր... գոնէ Անդրանիկը պէտք է որոշ դիրք ունենայ այսպիսի եղեռնային, ստորնութեան բոլոր տեսակներով համեմված փաստերի առջեւ...

Անշուշտ կիմանանք և Անդրանիկի բռնած դիրքի մասին, ինչպէս ամէն վայրկեան իմանում ենք նրա ուր գտնվելը և ինչ խօսելը. . . . . . .

*
* *

Սօֆիայից ինձ հաղորդում են որ այնտեղ մի քանի դաշնակցականներ բողոքել են իմ վրա կատարված մահափորձի առթիւ. այնտեղի ապուշներից մէկը դաւֆաճի Ղուկասը մի երեւելի ճառով!! պաշտպան է հանդիսացել խուլիգաններին՝ հայհոյելով ինձ և մահափորձի առթիւ բողոքող դաշնակցականներին։

Այստեղ ինձ վրայ յարձակվողներից մէկը եղել է նախկին խեղճ ժամկոչը միւսը մի Եազմաճի-տղա, միւսներն էլ դրանց հասկացողութեամբ մարդիկ... յարձակման նախօրդ երեկոյին և յարձակման առաւօտը Դաշնակցութեան հաշւով փառաւոր օղի են կոնծել իրենց հերոսական գործը կատարելու համար...

Սրանք են մակաբոյծների օրկան «Ռազմիկ»ի հռչակած գիտակից տարրի ներկայացուցիչները... կեցցեն ուրեմն Դաշնակցութեան Ֆիլիպէի մակաբոյծ չէֆերը... «ազգերնիս և յեղափոխական մարմիննիս կը յառաջադիմէ կոր»...

ՎԱՐԴՕ

Ֆիլիպէ, 30 հոկտ
1906

ԳԾԵՐ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԻՑ

Ուշադրութեամբ հետեւելով այն բանակռուին, որ մղւում է այժմ Դաշնակցութեան անուան շուրջը, ես կը ցանկանայի շօշափել կազմակերպութեան վերաբերվող մի քանի հարցեր որոնք վրիպել են տաք կռուի ժամանակ քննադատողների ուշադրութիւնից։

Դաշնակցութիւնը իր ծննդեան օրից ստեղծվել է միմիայն տաճկահայկական դատը պաշտպանելու համար, —փաստ որ անհերքելի է։ Այդ մարմինը դեր է խաղացել կովկասհայի կեանքում ստիպողաբար, դէպքերի հրամայողական պահանջի տակ. —և երբ այդ դերը խաղացվեց արդէն, «Մաւրը պէտք է հեռանայ» իր գործունէութեան նախկին վայրը։ Իսկ եթէ երկրի հարկը պահանջի կեանքը և կովկասահայը ինքը կը ստեղծի մի նոր կազմակերպութիւն, քանի որ վերին աստիճանի վտանգաւոր է հին տկի մէջ նոր գինի ածելը։ Վերջապէս, մի կողմ թողնելով այն հանգամանքը, որ կազմակերպութեան մէջ նոր մտած տարրը մի զարմանալի յամառութեամբ ցանկանում են իրանց գոյութիւնը եւ դերը, ինչ գնով էլ լինի, չարունակել Կովկասի սահմաններում, տաճկահայի դատը բարձի թողնելով, որ ծրագրի մէջ մտցրել են սօցիալական տնտեսական կռիւը դասակարգային հողի վրա, —հանգամանք, որ շատ շատերի զայրոյթն է յարուցանում, ես ցանկանում եմ այս էջերում միմիայն գործունէութեան ձեւերի վրա դարձնել ղեկավարների ուշադրութիւնը, որ նրանք ենթարկեն իմ նկատողութիւնները ապագայ ընդհանուր ժողովի քննութեան։ Իսկ թէ վերջինս անհրաժեշտ է—դա ակնյայտնի է։ Որքան շուտ, այնքան լաւ, որովհետեւ հակառակ դէպքում Դաշնակցութիւնը շնորհիւ իր խճճված դրութեան, կարող է կորցնել կենսունակութիւնը, քայքայվել եւ նոյն իսկ մեռնել, բողոքների, տրտունջների տարափի տակ։

Ամէն մի հասարակական կազմակերպութեան, միութեան (լինի դա քաղաքական, յեղափոխական, կրօնական եւ այլն) յարատեւ գոյութեան հիմնաքար է նախ՝ այն հաստատուն, անփոփոխ գաղափարը, որ իրան նպատակ է դրել այս կամ այն միութիւնը, իսկ յետոյ միջոցները։ Խօսքս միջոցների մասին է։ Երկու տեսակի են միջոցները. միութիւն կազմող մարդիկը եւ նիւթականը։ Կազմակերպութիւնը պէտք է ունենայ մի շարք իսկապէս որոշված մարդիկ, որոնք միանգամայն տոգորված լինէին դրած անսասան նպատակի տենչով։ Յետոյ գալիս են դրամական եւ այլն նիւթական միջոցները. Նրանց քանակը ու չափը, որ շռայլութիւն զեղխութիւն չառաջանայ, միջոցների բարեխիղճ ու խնայողաբար գործադրութիւնը եւ այլն։

Դաշնակցութիւնը շատ առիթներ է տուել եւ բաւական անուն հասարակութեան դժգոհութեանը։ Նրա դրօշակի տակ այժմեան կանդիդները օր-օրի վրա կորցնում են ժողովրդի համակրանքը, թէ շնորհիւ իսկական նպատակից հեռանալու եւ թէ շնորհիւ իրանց վերին աստիճանի կոպիտ, վայրենի վարմունքների։ Այժմեան դաշնակցականները, կարծես, դիտմամբ ամէն առիթից օգտվում են, որ վիրաւորեն այս կամ այն գիւղում այս կամ այն քաղաքում ժողովրդի զգացմունքը, պատուասիրութիւնը։ Շնորհիւ իրանց բծախնդրութեան գրեթէ ամեն տեղ դաշնակցականները անձնական խլրտումներ են առաջացնում. հասարակական հանգիստը անմեղ տեղը վրդովւում այն միամիտ, նոյն իսկ մեծամիտ յաւակնութեամբ, թէ իբր հասարակութիւնը «յեղափոխականացնում են»։

Ի՞նչ համեմատութիւն նախկին դաշնակցականի եւ նորի մէջ։ Առաջինը աշխատում էր ժողովրդին գործը սիրել տալ, իսկ երկրորդը ահ ու սարսափի միջոցներով աշխատում է ժողովրդին հնազանդեցնել։ Տարբերութիւնը մեծ է։ Նախկին դաշնակցականը քարոզում էր, համոզում էր. այժմեանը սպառնում է, հրամայում է։ Նախկին դաշնակցականը սիրալիր էր, փափկանկատ ժողովրդի հետ շփվելիս, իսկ այժմեանը մեծամիտ է, կոպիտ եւ բռնակալ։ Նախկին դաշնակցականը սակաւապէտ էր աշխատասէր ու համեստ, իսկ այժմեանը մեծամեծ բրթողներից է, ինտրիգան ահագին պահանջներով եւ ժամանակ չունենալու կամ ծուլութեան պատճառով՝ դրօշանոց թրուշներով դատարկված... Օ՛, մանաւանդ այդ մեծ պահանջները...

Փոքրիկ հայելի ընթերցողի համար; Երկու խմբագրութիւններ Դաշնակցութեան օրգաններ—Ժընեվում եւ ապա Թիֆլիսում։ Մինչդեռ Դաշնակցութեան ամենականոնաւոր չէֆերը իրանց կրտսեր ընկերներով ապրում էին երկու-երեք խղճուկ սենեակներում, Ժընեվի ամենայետ ընկած փողոցում (1900 թ.), այժմեան Դաշնակցութեան օրգանի խմբագրութիւնը պարանք է կայնում, իսկ եւ իսկ բուրժուական մի դեպարտամենտ՝ հանդերձ իր շքեղ հագ-

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԵԿԱԾ ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

Թերթիս խմբագրապետ պ. Վարի դէմ, Ֆիլիպէի սիրող եւ մակաբոյծ յեղափոխականներու կողմանէ սարքուած դաւադրութեան եւ ոճրագործութեան դէմ, մեր շարք մը դաշնակցական ընկերներու յայտնած ցաւակցութեան մասին կը յայտնենք թերթիս շնորհակալութիւնը։

Նամակագիրներու մեծամասնութիւնը կը խնդրէ հրատարակութեան տալ իրենց գրութիւնները, որով շարք մը մերկացումներ կ'ընեն, քննադատելով Ֆիլիպէի սիրող յեղափոխականներու, կոմիտէներու, ենթակոմիտէներու ուղղած շրջաբերականը, թերթիս խմբագիր Վարդօն սեւցնելու նպատակով։ —Իրենց յայտնած պժգանքը մեծ է. նոյն իսկ կան այնպիսիներ որ դաշնակցական ըլլալը իրենց համար ամօթ կը համարեն, և

ընդհանուր ժողովի գումարութեան ակնկալու. յուսալից կըսպասեն Վարդօ՝ դաշնակցական լիազօրներու առջեւ արտայայտելիք անաչառ մեր կացութիւններուն, ինչ որ Փիլիպէի սիրող յեղափոխականները Վարդօն մահացնելով ազատուիլ եւ ազատել ուզեցին նաեւ ընդհ. ժողովը։

Կան այնպիսիներ ալ որ մեծ մեծ կասկածներ կը յարուցանեն ընդհանուր ժողովի կանոնաւոր եւ օրինաւոր գումարումի մասին, եւ ա՛յն որ խմաւական զանգուած մը ըլլալը կը նախագուշակեն ու կըյարեն. եթէ գտնուին այնպիսի դէմքեր որոնք մինչեւ հիմա իրենց անաչառ ոգով և որպէս ժողովրդի ճշմարիտ զաւակը փայլած էին, անոնք ալ տարուելու են այն հոսանքէն որ սիրող յեղափոխականները իրենց գործունէութեան շրջանին մէջ պարզած ու հետեւած են իրենց կեանքը ապահովելու համար։ Թէեւ մենք այս մասին այնքան յոռետես ըլլալ չենք ուզեր սակայն կասկած մըն է որ կը յարուցուի, այն ալ դաշնակցական փորձառու ընկերներէ. շատ ու շատ ծանր է այս յարուցուած կասկածը, նոյն իսկ վճռալից, սակայն. . . կրնայ ըլլալ որ այնպէս ալ ըլլի. այն ժամանակ—այս իսկ է հարցը—ճշմարիտ յեղափոխականը, գըժբախտ, սովալլուկ հայութիւնը սիրողը, պէտք է մէկ անգամ ընդ միշտ ըմբոստանու, եւ խորտակէ այն ամէնը որ կը պղծէ յեղափոխականի սուրբ անունը։—

Մինչդեռ այս կասկածները կը յարուցուին ընդհանուր ժողովի կազմակերպական օրինականութեան մը վրայ, անդին պալքանեան կոմիտէն դարձեալ դրամ հաւաքելու եռեւէ է այս առթիւ, դաշնակցական ընկեր մըն ալ կը հարցնէ ինչո՞վ բացատրել դաշնակցական այս գործունէութիւնը..

Մենք չենք գիտեր, ժողովուրդը եթէ դաշնակցութեան արդի կազմակերպական վիճակի մասին հաւատք ունի թող տայ։

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Հետաքրքրական ու կարեւորութեան արժանի չպիտի ըլլար սպասովաբար „Մշակ"ի այդ մեծագոյն խնամիներու օրկանին մէջ երեւցած մէկ յօդուածը Վահանի „Մոխակ" նուագաթատրախումբի Վանայ սովեալներուն նպաստ սարքած ներկայացման քննադատութեան մասին, եթէ պէտք չունենայինք զգացնելու „Մշակ"ին և իր արժանաւոր թղթակցին բարոյական կատարեալ սնանկութիւնը. „Մոխակ" նուագաթատրախումբը բնաւ կարելի չէր անշուշտ բաղդատել կարգ մը թափթփուքներէ կազմուած խումբի մը հետ, եթէ Վահանը կրած մշտական պարզ արհամարհանքի սրտի ցաւէն իր շատ նեղացած հոգեկան աշխարհը պոռթկացնելու սենակներ չը գտնէր, ու „Մշակ"ը իր արժանաւոր ու անզուգական թղթակցին անզգայ ու, անկարող մտքին արտադրած այդ յիմարաբանը չհիւրընկալէր իր մէջ։

Ինչ որ Վահանը, այդ խօսելու ու գրելու անկուսալ մարմաջը ունեցող սերնդական հիւանդը, կը մտաբերէր այսպէս իր քծնելով

Տ. Խ.—Խմբագրութեանս մօտ կը գտնուին այս առթիւ գրեթէ միեւնոյն ոգով գրուած նամակներ. սակայն մենք միայն այս նամակը յարմար գտեցինք հրատարակել, որով հետեւ յօդուածագիր պարոնը գործերու գիտակից եւ յայտնի դաշնակցական մը ըլլալը մեզի շատ մօտէն ծանօթ է։

ու տներ լքելով գտնէլիք երեւակայական համակրութեան ու ժողովրդականութեան մասին, թող մտքէն հանէ, ու իր բարձր գաղափարներու, ազնիւ զգացումներու, քննադատական ան վիճելի կարողութիւններու ու կազմակերպող ընդունակութիւններու շատ փոքր տարրակր իր շրջակը առած դառնայ դարձեալ հոն, այդ տարրերու աշխարհը, ուրտեղ միայն կրող են ապրիլ կեղծ հոգիները, վատ սիրտերը, ստոր խնամիները, վախկոտ դաւադիրները ու ձրիակեր իրենց կաշինքը յեղափոխութեան սանթիմներով քարշ տուող գործի արիւն կրող յեղափոխականները, որովհետեւ իրեն անկեալ պատիւ կարող է վերականգնել դարձեալ հոն, անկումի եզերքները հասած, Դաշնակցութեան խղճալի բեկորները ներկայացնող կարգ մը վախկոտ սիրող յեղափոխականներու մօտ միայն։

ԻՔՍ

ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Բացուած է բաժանորդագրութիւն

Ա. Դիւմայի

«ԲԱՍՏԻԼԻ ԱՌՈՒՄԸ»

Հռչակաւոր պատմական գործին՝ Ֆրանսիական մեծ յեղափոխութեան ժամանակից։

Թարգմանութիւն

Մ. Պաղտասարեանի

Գիրքը 300 էջերից բաղկացած 6 եւ 5 կէս ծաւալով եւ ընտիր թղթի վրայ տպագրուած. մամուլի տակն է եւ լոյս կը տեսնի շուտով։

Պարսկաստանի համար՝ կազմածը 10 ղրան. թղթակազմ 8 ղր.
Ռուսաստան թղթակազմ 1 ռ. 50 կ.
Եւրոպա » 4 ֆրանկ.
Ամերիկա » 1 դոլար
Գրավաճառներին 20 առ հարիւր զեղչ կը տրուի
փոստի ծախս մեզ է պատկանում։

Պատուէրները ուղարկել կանխիկ դրամով

Հրատարակիչ Մ. Պաղտասարեանին
Թաւրիզ (Պարսկաստան)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Տեղւոյս քաղաքապետութիւնը նորընտիր հոգաբարձուներու ազդարարած է թէ՝ իշխանական կառավարութիւնը վաւերացուցած է իրենց ընտրութիւնը որով և կը հրաւիրէ օր առաջ անցնիլ իրենց պաշտօնի գլուխ, կազմակերպել դիւանը և խորհրդակցիլ դպրոցական ընթացիկ գործելու մասին.

Այս ամէնը շատ բարի, սակայն մեր նորընտիր հոգաբարձուներու մինչև արդէն խլրտումը սկսած է, և անոնցմէ մի քանին հրաժարելու տրամադրութիւններ ցոյց կուտան.

Զբաւեր մէկ երկու ապուշներու՝ միջոցաւ անդամներէն երկուքին հեռացուիլը, բեկանելով ընտրութիւնը որպէս ապօրինի, այսօր ալ ղանոնք՝ փոխանա-

Նված դիրեկտորներով. վիցեգիրեկտորներով, ստօյօնաչալնիկներով ու չվէյցարներով... Միտս է գալիս «Դրօշակ»ի ազքատիկ խմբագրատունը իր ազքատիկ կահ կարասիքով. ուր գրաչարը քնում էր յատակի վրա կողք կողքի առած չէփի. խմբագրի հետ. զուցէ մի վերմակի տակ Յիշում եմ եւ այն, որ ամեն օր հերթով, ամեն մի բնակիչը այդ խմբագրատան մէջ մեծից մինչեւ փոքրը անխտիր ճաշ էր պատրաստում ընկերների համար. Առանձին ճաշ պատրաստող չունէին. աւելորդ ծախսից խուսափում էին... Գաղափարի իսկական հերոսներ. եւ նրանցից շատերը հերոսաբար էլ իջան գերեզման...

Կարելի՞ է նոյնը ասել այժմեան չէֆերի մասին զէթ հեռաւոր կերպով համեմատե՞լ սրանց իրանց համեստ նախորդների հետ։ Ես կարծում եմ,—չէ. չէ կարելի։ Որքա՜ն դժուար կացութեան մէջ էին լինում «Դրօշակ"ի խմբագրութեան բնակիչները, երբ պէտք էր լինում մի որեւէ հայասէր եւրոպացու ընդունել, հանդիսաւոր ճաշ տալ նրան։ Մի սև հնացած սիւրտուկ միայն, որ անցել էր գուցէ հարիւրաւոր ուսերից։ Իսկ այն կօշիկները, թշուառ կօշիկները, որ նրանք այն կիսաքաղց, աղնիւ տղերքը, իրանց բերանի պատառը կտրելով ժողովում էին փառաւոր ճաշ տալու առաջնակարգ ընտրանում եկւոր հիւրին..։

Օ՛, ես պաշտում էի այն խնկալի, դալկահար դէմքերը.. Բայց յետոյ այն դառն եւ վատ զգացմունքը, որ պատեց իմ սիրտը երբ ես առաջին անգամ մտայ «Յառաջի» խմբագրատունը, լի դիրեկտորներով եւ վիցեդիրեկտորներով... Տաճարը կառուցված էր նոյն Աստուծոյ անունով, բայց տաճարում այժմ աղօթում էին այլ քրմապետներ օտար աստուածներին...։ Որքա՜ն ցուցամոլութիւն, կոպտութիւն մեծամտութիւն էր բուրում այդտեղ շրջագայող մարդկանցից, նոյն իսկ պատերից սեղաններից և աթոռներից։ Ճոխութի՛ւն... բայց այդ ճոխութիւնը չէ՞ որ միջոցներ է պահանջում։

Ցիշեցի և մի այլ խմբագրատուն ուր ես շատ անգամ եմ եղել ու պատկառանքով մտեցել նրա չէ՛քին երկու, թէ երեք սենեակից բաղկացած խմբագրատուն, ուր կատարվում էր ո՛չ պակաս գաղափարական գործ. Դա Գրիգոր Արծրունու «Մշակի" խմբագրատունն էր. Ո՞ր հայը չէ ճանաչում նրան. Դուք կարծում էք թէ Արծրունին՝ գոնէ վերջին տարիները, չէ՞ր կարող փոքր ի շատէ լայն ապրել գոնէ մի առանձին չվէյցար պահել, որ ինքը ստիպված չը

ինէր՝ անձամբ բացել ու փակել այցելողների համար դուռը Չէ. նա կարող էր. Բայց նա չէր անում. Նա համեստ էր. մի՛ յատկութիւն, որից զուրկ են այժմեան դաշնակցական չէֆերը, սակաւ բացառութեամբ. Մենք սովոր ենք առհասարակ հաւատալ եւ տալ մեր միջոցները այն մարդկանց, որոնք՝ համեստ են թէ անձնական եւ թէ հասարակական գործերում. Դաշնակցութիւնը ա ռանց բռնի ույժի, առանց վայելում էր ժողովրդի հաւատը. Վերջին տարիների դէպքերը եկան հերկնապատկելու այդ հաւատը եւ ժողովուրդը լարեց իր ույժերը, դնելով եւ ինքնապաշտպանութեան գործի սեղանի վրա առատ, մեծաքանակ գումարներ Գումարները գալիս էին կամովին. ինքնաբերաբար. Համեստութիւնը պահանջում էր բաւականանալ եւ չը խրտչեցնել սուրբ գործից ժողովրդին. Անհեռութիւնը պահանջում էր տալ վերմակի չափ մեկնել Բայց այլ կերպ էին մտածում ղեկավարները. Փողը մարդ է փչացնում եւ ազահ դարձնում. Եւ աուրքը դարձաւ ոչ կամովին.. Է՛, դա արդէն մի կոպտաբեր քայլ էր որ առեցրեց հասարակութիւնը դէպի գործը. Դրժողների թիւը՝ սաստկանում էր օրերով, ժամերով.. Ժողովրդական զայրոյթի սրտը սկսում էր աւելի

եւ աւելի մօտենալ և, ո՞վ գիտէ. որքա՛ն է հեռու հեղեղը.

Ի՞նչ պէտք է նկատել որ Դաշնակցութեան գոյութեան ամբողջ 10—12 տարվայ ընթացքում սաիպ ման հարցը չէր անցնում. Շատերը հեռացան ասպարէզից, որոնք կողմնակից չէին Դաշնակցութեան բռնած նոր ընթացքին Ընդհանուր ժողովն էր միայն իրաւասու՝ այդպիսի մի կարդինալ հարցում եւ ո՛չ մի՛ սէկցիա, բայօնական ժողով իրաւունք չունէր ինքնագլուխ ստիպողական սիստէմին դիմել առանց ընդհանուր ժողովի վաւերացման։ Իսկ որքան յայտնի է ստիպմունքը մտցրած է վերջին ժամանակները անկանոն կերպով, առանց կանոնաւոր՝ ընդհանուր ժողովի Այստեղից՝ մի շարք դաշնակցական գեներալ-նահանգապետների զանազան տեղերում գործադրած վայրենութիւնները. լէպ ըէշսխանիրը..

(Շարունակելի)

«ՄՇԱԿ»

կողները կ՚ըլլեն հրաժարելու. չը գիտենք ինչ ըսել. սակայն լաւ բան մը չէ, և պատիւ չը բերեր երբէք մեր հասարակութեան.

Ի՛նչ պիտի ըսէ օտարը. դրսից կուզենք ունենալ և չունինք մարդիկ որ զայն կառավարեն, բայց յանցանքը Հոգաբարձուներունը չէ այլ մեր հասարակութեան որ գիտակցութիւն չունի բնաւին. Հոգաբարձու կընտրենք առանց չօշափելու ընտրելիներու կարծիքը այդ մասին, ընտրուողը շատ անգամ նոյն իսկ չգիտեր թէ ո՞վ է իր ընկերը, ո՛ւուն հետ պիտի խորհրդակցի ու գործէ դպրոցներու բարելաւութեան համար. Ընտրութիւններու յառաջընթաց օրը չորս հինգ երիտասարդներ քով քովի եկած ցանկ մը կը պատրաստեն իրենց գիտցածին պէս, և ամէն բան կը լմննայ, բա՛ւ է, քիչ մը գիտակցութիւն ունենանք գործի վեհութեան մասին, և վերջ տանք այսպիսի անտեղութեան.

Հիմայ եղածը եղած է. այդ մասին մտածելը աւելորդ է. Արդի Նորընտիր Հոգաբարձութեան անդամները երիտասարդներ են, անոնք շատ դիւրութեամբ պիտի կրնային իրարու հետ համաձայնիլ ու ձեռք ձեռքի տուած գործել. միայն թէ քիչ մը կամք ունենան. Հրաժարիլը շատ դիւրին է, անկէց դիւրին բան մը չկայ կրնամ ըսել, սակայն այդ չէ խնդիրը. դուք գիտէք թէ ի՛նչ է դպրոցը, ինչի պէտք ունիջըրեխան, անցէք ձեր պաշտօնի գլուխ, խղճի մտօք գործեցէք, ստիպեցէք ժողովուրդը որ ձեզի սիրէ, ուսուցիչները որ ձեզ յարգեն ու արդէն յաջողած էք:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Լէյլէք Գատէրի տօնախմբութիւնը, որ պայրամէն երեք օր առաջ կուգայ, մեծ շքով տօնուած է, Սուլթանը, Ելտըզի դիմացը գտնուող Համիտիէ մզկիթը գացեր է. թէ գացած ժամանակը և թէ վերադարձին, Պուրհանէտտին էֆէնտին իր հետ միասին է եղեր, նոյն կառքին մէջ, ճիշտ դիմացը նստած. Այս միջադէպը մեծ ազդեցութիւն ներգործած է, որովհետեւ Սուլթանը մէն մի հասարակային արարողութեան կամ տօնախմբութեան առիթը չը փախցներ իր հետ միասին առնել Պուրհանէտտինը, որը ընտրած է որպէս գահաժառանգ հակառակ գահաժառանգական օրինաց և ընդունուած սովորութեան.

— «Ինֆորմասիոն» լրագիրը կը հաւաստէ թէ՝ Նախարարապետ Ֆէրիտ փաշայի դրութիւնը կարծուածէն շատ աւելի խախտած է.

— «Պոլիթիշէ Կորէսպոնտէնց» լրագրին Պոլսէն կիմացնեն թէ՝ տաճկական կառավարութիւնը շատ խիստ միջոցներու դիմած է, յունական հրոսակախմբերու առաջքը առնելու համար.

— Եէմէնէն շատ վատ լուրեր կը հասնին. Հակառակ զինուորական նախարարութեան, համբ Թալուն հաւաստի աղբիւրէ կիմացուի թէ Եէմէնի մէջ գտնուած թրքական բանակը չարաչար յաղթուած է. Թէյզի բուն բանակին մէկ մասը պաշարուած է եղեր Մահմուտ Եահեայի զինուորներէն, կարճ ժամանակ քաղաքն կորուստ տալէ ետքը, անձնատուր կըլլայ. Թէյզի քաղաքն Սանաաէ մէջ պաշարուած, Հոտէյտայի հետ ամէն յարաբերութիւն կտրուած. Ճգնաժամի մէջ կը գտնուի, ու շատ վախ կայ թէ՝ անօթութեան պատճառով, ան ալ անձնատուր ըլլայ. Նա շուտափոյթ օգնութիւն ուզեր է. առնուազն 20000 հոգի. Զինուորական Նախարարութիւնը միջոցներ ձեռք կառնէ կրցածին չափ աւելի շուտ ու շատ զինուոր ղրկելու համար.

— Բ. Դուռը, պարսիկ կառավարութեան հաղորդած էր թէ՝ պատրաստ է ուսումնասիրել ըլլալիք հակառաջարկը. այն յիշատագրին՝ որ վիճելի թրքապարսկական երկիրներու վրայ տաճկան իրաւասութեան օրինաւորութիւնը կը յատկանշէր, ի պատասխանի Շահին կառավարութիւնը յայտարարած է. Լահիճանի և Վէզնէի մէջ թէ թուրք զինուոր մը միայն մնալու ըլլայ այդ մասին ոևէ բանակցութեան մէջ չկրնար մտնել.

ՌՈՒՍԻԱ

Ապստամբութեան համար, տաժանակիր աշխատութեան դատապարտուած 25 զինուոր. նաւաստիներ բանտէն փախած են քաղաքացիի զգեստներ հագած.

— Զինուորական Նախարարութեան առած մէկ որոշումի համաձայն, զինուորական բժշկական ճեմարանը փակուած է, ուսանողներու միջև եղած անկարգապահութեան հետեւանօք. Ուսանողներու և ուսուցչապետներու միջև ծագած անհամաձայնութիւնը անկարելի է դարձեր յարդարել.

— Իրքուցքէն կը հեռագրեն. Զօրավար Րէնէնգամբֆի դէմ մահափորձ մը տեղի ունեցաւ, մահափորձին հեղինակին անունը Նիքօլա Գորշուն է, հետեւեալ օրը զոհ գլխատեցին.

— Վէնէնսքսեա, որ զօրավարի մը աղջիկն է, ամբաստանուած էր որպէս ձեռնտու ծովակալ Ծուպասովի դէմ եղած մահափորձին, նա տասը տարի տաժանակիր աշխատութեան դատապարտուած է.

— Լոտզի մէջ. ազգայնական և ընկերվարական գործաւորներու միջև ծագած արիւնահեղ կռիւը դեռ ևս փողոցներու մէջ կը շարունակուի, չորս գործաւոր վիրաւորուած է.

— «Ռուսիշէ Քորէսփոնտէնց» լրագիրը, Վիպուրկէն ստացուած հետեւեալ լուրը կը հրատարակէ. «Նյատեկի յեղափոխականները Ցարին աղերսագիր մը մատուցին, որով սահմանադրութեան փոփոխումը կը խնդրեն, Ցարը որպէս պատասխան ուղղած է հետեւեալ հեռագիրը.— «Անցեալ տարի սահմանադրութիւն տուի, սակայն հիմայ կը կասկածիմ թէ՝ ա՛րդեօք լաւ է եղած իմ այդ տուած քայլը. Հիմայ կը փափաքիմ որ Կոստատարօգովէննա Տումաի համար ընտրուին այնպիսի երեսփոխաններ, որ ռուս ազգին շահերուն բոլոր սրտով նուիրուած են». Այս հեռագրէն տեղեկանանք կերեւի թէ՝ կայսրը վախէն խոստացած է այս մեծ բարեփոխումը, և բնաւ տրամադիր չէ իր խոստումը կատարել.

— Մոսքվայի ոստիկանապետ, Րայնպոտի դէմ ռմբով մահափորձ մը ըրած են. Ռումբը պայթած է չըտեսնուած ուժով. սակայն ոչ ոստիկանապետին և ոչ ալ իր ընկերակցին դպած է: Ռումբը նետելէն ետքը մահափորձին հեղինակը կուզէ փախչիլ, սակայն կը ձերբակալուի բաւական դիմադրելէ ետքը և այս դիմադրական կռուի ժամանակ Րայնպոտը զայն գլխէն կը վիրաւորէ.

— Անստորագիր նամակի մը հետեւանօք, ոստիկանութիւնը Թիֆլիզի մէջ գտած է ռումբի մթերանոց մը. Խուզարկութեան ժամանակ ռումբերէն մին պայթելով քանի մը ոստիկան վիրաւորուեր է.

— Ընկերվարականները որոշեր են Տումաի ընտրութիւններուն մասնակցիլ առանց միանալու ուրիշ կուսակցութեան մը հետ.

— Մոսկվայէն կիմացնեն թէ՝ գործաւորները փողոցներու մէջ ոստիկանութեան հետ կռուելով երկու հոգի մեռած և չորս հոգի ծանրապէս վիրաւորուած են.

— Վարշավայէն կիմացնեն թէ՝ այն տեղի զինուորական ատեանը չորս հոգի մահուան դատապարտեր է. դատապարտեալները ամբաստանուած էին որպէս մարդասպան և աւազակ սակայն վճիռը գործադրուած չէ, վասնզի խոստովանահայրեր յայտարարեր են թէ՝ դատապարտեալները մեղաւոր չեն.

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Բոլոնիացի աշակերտները գործադուլ ըրած են, գործադուլներու թիւը միայն Բոզնանի նահանգին մէջ 46000ի կը հասնի. Այս գործադուլը աշակերտները յայտարարած են որպէս բողոք վանքի օրէնքի մը գործադրութեան համաձայն դպրոցներու մէջ կրօնագիտութիւնը գերմաներէն լեզուով կուզեն աւանդել. փոխանակ Բոլոներէնի ինչպէս որ էր մինչեւ հիմա.

ՍԵՐՎԻԱ

Ելեւմտից Նախարար Պաչու, Փարիզէն պաշտօնապէս կը հեռագրէ թէ անցեալ ամսուն 30ին ստորագրած է սերպական փոխառութեան դաշնագիրը. Փոխառութիւնը 95 միլիոն ֆրանք է անուանական չը զտուած շրջաբերահանագինը 90. զուտ 86, իսկ տոկոսը 4 կէս առ հարիւր —

— Մինչեւ հիմայ, Սերպիան ամէնէն շատ 140 հազար խոզ կարտածէ. տարին. Առջի օր պորսայի բիժօն վաճառատանը, Պելկրատի սպանդանոցի հետ 160000 խոզխոզված խոզի համար դաշնակցութիւն մը կնքեց, որ առնուազն 15 միլիոն ֆր. կշռելու է. Այսպէս մի անգամ ընդ միշտ Սերպիոյ խոզերու արտածման խնդիրը կը վերջանայ եւ կապահովուի այլեւս Հունգարական հրապարակի պէտքը չըլլար.

Այսպէս ալ աւելի կամրապնդուի արդի կառավարութեան դիրքը. Անգամ մը վճռականապէս ապահովուած նա աւելի ապահով հողի վրայ պիտի կրնայ դնել իր տնտեսական եւ քաղաքական անկախութիւնը Աւստրո Հունգարիոյ հետ մեկնելիք կռիւը. ու ճողոպրիլ անոր ճիրաններէն.

ՍՐԱՀ «ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ»

1906 Նոյեմբեր 8 չորեքշաբթի գիշեր ժամը ճիշդ 9-ին, Հայկական չըքեղ Ներկայացում «ՍԱՍՈՒՆ» Թատերասէր խմբի կողմանէ ի նպաստ Վառնայի Ազգատախնամ ընկերութեան

ՍԱՍՈՒՆԻ
ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Արտաշարժ ողբերգութիւն 5 արար. երկու պատկերով

ԿԵՆԴԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Նկարիչ Յէթթաճեանի Անիի աւերակներու գունաւոր եւ գեղեցիկ ալբոմները եւ փոստ քարտերը մեծ քանակութեամբ ծախվում են Վիէննայում, պ. Գ. Ամատունու մօտ.

Ալբոմի գինը, փոստի ծախքով, 3 քրօն է. իսկ փոստ կարտերի հատը փոստի ծախքով 20 հէլլեր:

Պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէին
Գ. Ամատունի
Ծիրկուս Կաս Թիւ 3 դիր 32
ՎԻԷՆՆԱ

«Ռահվիրայ» ամսաթերթը Օրկանն է Պուլկարիոյ Հայ ուսուցչական Միութեան.
Հասցէն է
Ուէտաքսիոն տը լա ռըվիւ «Ռահվիրայ» Շումլա (Պուլկարի)

Печатница на П· Глушковъ С· Вар.